

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет міжнародних відносин, політології і соціології
Кафедра міжнародних відносин
Силабус курсу

Системні трансформації посткомуністичних країн Європи та Азії

Обсяг	кредитів – 3, годин – 90
Семестр, навчання	рік 1-й рік, 2-й семестр
Дні, час, місце	Французький б-р, 24/26, за розкладом
Викладач (-і)	Брусилівська Ольга Іллівна, д. політ. н., професор, професор кафедри міжнародних відносин
Контактний телефон	-
E-mail	brusylovska@gmail.com
Робоче місце	Кафедра міжнародних відносин, к. 32, Французький б-р, 24/26
Консультації	<i>Очні консультації:</i> Французький б-р, 24/26, к. 32, щотижнево за розкладом.

КОМУНІКАЦІЯ

Комунікація зі студентами буде здійснюватися через вказаний E-mail та очні зустрічі на консультаціях.

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Предмет вивчення дисципліни

Системні трансформації посткомуністичних країн Європи та Азії

Пререквізити і постреквізити курсу (Місце дисципліни в освітній програмі):

Пререквізити – Теорія міжнародного конфлікту, економічна і фінансова політика в умовах глобалізації;

Постреквізити – Практикум з проблем зовнішньоекономічної політики, практикум з аналізу міграції та ринку праці пострадянських країн.

Мета курсу – розгляд основних тенденцій в процесі посткомуністичних переходів країн Європи (Албанія, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Македонія, Польща, Румунія, Сербія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Хорватія, Чехія, Чорногорія) та колишніх радянських республік (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Естонія, Казахстан, Киргизстан, Латвія, Литва, Молдова, Росія, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Україна).

Завдання дисципліни: вивчення студентами революцій в Східній Європі кінця 80-х - початку 90-х рр. ХХ ст., їх внутрішніх та зовнішніх наслідків, важливих для всієї Європи. Компаративний аналіз стартових умов економічних та політичних перетворень дозволяє визначити спільні та особливі риси в розвитку країн. Вивчення процесу імплементації програм реформування в економічній та політичній сферах також націлене на виявлення загального та особливого в процесі їх реалізації. Курс завершується визначенням основних досягнень та проблем, що постають перед країнами регіонів ЦСЄ, ПСЄ та держав пострадянського простору в ХХІ ст. Вивчення і засвоєння студентами зазначеного предмету сприятиме усвідомленню розвитку світової політики в рамках міждисциплінарного аналізу та наукових підходів, сформованих в рамках різних історіографічних шкіл.

Очікувані результати - студент повинен

вміти:

- систематизувати, синтезувати й упорядковувати отриману інформацію, ідентифікувати проблеми, формулювати висновки і розробляти рекомендації, використовуючи ефективні підходи та технології, спеціалізоване програмне забезпечення

з метою розв'язання складних задач практичних проблем з урахуванням кроскультурних особливостей суб'єктів міжнародних економічних відносин. (PH3);

-досліджувати й аналізувати моделі розвитку національних економік та обґрунтовувати заходи досягнення їх стратегічних цілей в умовах трансформації світогосподарських відносин. (PH7)

ОПИС КУРСУ

Форми і методи навчання

Курс буде викладений у формі лекцій (20 год.) та семінарських (10 год.), організації самостійної роботи студентів (60 год.).

Методи навчання під час викладання дисципліни:

Словесні: лекції (проблемні, лекції-візуалізації, лекції з аналізом конкретних ситуацій та ін.), розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, диспут, обговорення проблемних ситуацій.

Наочні: у тому числі мультимедійні презентації, демонстрація, метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень.

Практичні: рольові ігри; виконання індивідуальних завдань (підготовка та публічний захист рефератів).

Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Соціально-економічна основа політичної трансформації посткомуністичних країн.

Тема 1. Початок економічних реформ у країнах Центрально-Східної Європи. 1989 — 1994 рр.

Стартові умови соціально-економічних перетворень. Головні напрямки перетворень в країнах ЦСЄ. Перші програми економічних та політичних реформ: спільне та особливе.

Тема 2. Компаративний аналіз економічних реформ другої половини 90-х рр. XX ст. — початку XXI ст. у країнах Центрально-Східної Європи. Країни Південно-Східної Європи на межі століть.

Головні напрямки економічних реформ другої половини 90-х — поч. XXI ст. Вплив зовнішніх та внутрішніх чинників на процеси реформування в країнах регіону. Проблема та досягнення країн ЦСЄ та ПСЄ на шляху до єдиної Європи.

Тема 3. Соціально-економічна основа політичної трансформації пострадянських країн.

Стартові умови соціально-економічних перетворень. Економічні реформи у пострадянських країнах у 1991 — 1999 рр. Компаративний аналіз економічних реформ першого десятиліття XXI ст. у пострадянських країнах.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Політична трансформація посткомуністичних країн наприкінці XX - на початку XXI ст.

Тема 4. Політична трансформація країн Центрально-Східної Європи в першій половині 90-х рр. XX ст.

Передумови політичних реформ у східноєвропейському регіоні. Перші реформи, їх наслідки. Причини відставання країн ПСЄ на шляху до демократії.

Тема 5. Другий етап перехідного періоду в розвитку посткомуністичних країн Європи. «Оксамитова реставрація».

Політична трансформація країн ЦСЄ. Демократизація країн «другої хвилі». Ліквідація тоталітаризму в Албанії, початок реформ. Еволюція реформування в Болгарії та Румунії. Розпад Чехословаччини. Нові концепції співробітництва Схід-Захід в Європі в 90-ті роки XX ст. Причини та наслідки повернення лівих партій до влади. Формування демократичної опозиції в східноєвропейських суспільствах. Роль засобів масової інформації в посткомуністичній Європі. Складення м'ягкого характеру виборів наприкінці XX — на початку XXI ст. Співробітництво країн регіону з ЄС та НАТО як

стимул внутрішньополітичних перетворень.

Тема 6. Політична трансформація республік колишньої Югославії в умовах розпаду СФРЮ та локальних військових конфліктів наприкінці ХХ - на початку ХХІ ст.

Історичні передумови виникнення югославської кризи. Оформлення розпаду СРФЮ в 1989- 1992 рр. Хорватська війна 1991-1995 рр. Боснійська війна, її наслідки для країн регіону та всього світу. Конфлікт у Косові: політичні передумови та загострення кризи наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст. Сербія і Чорногорія на початку ХХІ ст. Конфлікт у Македонії 2000-2001 рр. Західні республіки колишньої СФРЮ: Хорватія та Словенія на початку ХХІ ст.

Тема 7. Політична трансформація пострадянських країн наприкінці ХХ - на початку ХХІ ст.

Передумови політичних реформ у СРСР. Політична трансформація пострадянських країн в 90-х рр. ХХ ст. Компаративний аналіз політичних реформ першого десятиліття ХХІ ст. у пострадянських країнах.

ЗМІСТОВИМ МОДУЛЬ ІІІ.

Ідеологічна складова політичної трансформації посткомуністичних країн в 90-ті рр. ХХ ст. — на початку ХХІ ст.

Тема 8. Пошуки нової ідейної парадигми в країнах регіону.

Передумови ідеологічного оновлення посткомуністичних країн Європи. Ідеологічне забезпечення початкового етапу східноєвропейських перетворень. Регіональні особливості ідеологічної трансформації. Націоналістична ідеологія в посткомуністичних країнах Європи: спільне й особливе. Процес і проблеми становлення ліберальної демократії. Розвиток громадянського суспільства. Перелоги ідеологічної трансформації в країнах ЦСЄ та ПСЄ в ХХІ ст.

Тема 9. Проблеми та досягнення посткомуністичних країн Європи на сучасному етапі.

Нові риси в трансформації посткомуністичних країн Європи. Особливості політичної моделі посткомуністичної Європи на початку ХХІ ст. в порівнянні з західноєвропейською та пострадянською моделями. Критерії ЄС до країн-кандидатів на вступ до Євросоюзу та східноєвропейські реалії. Сучасна концепція безпеки в країнах регіону. Вплив «східних» розширень ЄС та НАТО на хід трансформацій в регіоні. Економічна трансформація країн ЦСЄ в умовах членства в СЄ. Економічна трансформація країн ПСЄ після 2004 р. Політична трансформація країн ЦСЄ в умовах членства в Європейському Союзі. Політична трансформація країн ПСЄ після 2004 р. Ідеологічна трансформація посткомуністичних країн Європи після 2004 р. Транзитологи про майбутнє посткомуністичних країн Європи.

Тема 10. Ідеологічна складова політичної трансформації пострадянських країн в 90-ті рр. ХХ ст. - нульові роки ХХІ ст.

Передумови ідеологічного оновлення пострадянських країн. Ідеологічне забезпечення першого етапу перетворень. Націоналістична ідеологія в пострадянських країнах: спільне й особливе. Проблема становлення ліберальної демократії в пострадянських країнах. Майбутнє демократії: попередні сценарії.

Перелік рекомендованої літератури

1. Брусилівська О. І. Особливості політичного розвитку Польщі на початку ХХІ століття: основні тенденції, проблеми, досягнення. Ужгородські польські наукові читання: історія, культура, політика, право, ред. М. Лендзел, М. Палінчак. Ужгород: Ліра, 2014. С. 100–107.
2. Брусилівська О. Політико-системні трансформації в регіоні Східна Європа к 1989-2004 р.: аналіз політичної думки. Міжнародні відносини й політика держав в умовах глобальних трансформацій: аналіз сучасної політичної думки. 2016. С.183-200.
3. Брусилівська О. Політична трансформація західнобалканських країн у 2004-2009 роках.

4. Майстренко Ю. Дослідження політичних трансформацій в регіоні Західні Балкани на початку XX ст. Міжнародні відносини й політика держав в умовах глобальних трансформацій: аналіз сучасної політичної думки. 2016. С.183-200.
5. Майстренко Ю. Політичні трансформації регіону Західні Балкани на початку XXI століття: зовнішні чинники. Вісник одеського національного університету. 2017. Том 19. Вип. 1. С.92-99.
6. Орлова Т.В. Історія нових незалежних держав: Postsovieticum. К.: Знання, 2010. 487 с.
7. Brusylovska O. Post-communist identities and their transformations: The cases of Poland and Romania. Balkan and Baltic States in United Europe. Histories, Religions, and Cultures II, eds. E. Anastasova, S. Toncheva. Sofia: Paradigma Publishing House, 2018. P. 56–65.
8. Lomachynska I. A., Manchenko K. I. Influence of direct foreign investment on development of economics of Visegrad group countries: conclusions for Ukraine. National Economic Development and Modernization: experience of Poland and prospects for Ukraine. Riga: Baltija Publishing, 2017. P. 74–86.

ОЦІНЮВАННЯ

Методи поточного контролю: усне опитування, оцінювання виконання індивідуальних завдань (рефератів), захист результатів індивідуальних завдань (рефератів).

Форми і методи підсумкового контролю: Залік.

Розподіл балів здобувачів вищої освіти

Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2						Індивідуальне самостійне завдання	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	20	100
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8		

Самостійна робота студентів.

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Початок економічних реформ у країнах Центрально-Східної Європи. 1989-1994.	6
2.	Компаративний аналіз економічних реформ 2 пол. 90-х рр. – початку XXI ст. у країнах ЦСЄ та ПСЄ	6
3.	Соціально-економічна основа трансформації пострадянських країн	6
4.	Політична трансформація країн ЦСЄ в 1 пол. 90-х рр. XX ст.	6
5.	Другий етап перехідного періоду в розвитку посткомуністичних країн Європи: «Оксамитова реставрація»	6
6.	Політична трансформація республік колишньої Югославії в умовах розпаду СФРЮ та локальних військових конфліктів наприкінці XX – на початку XXI ст.	6
7.	Політична трансформація пострадянських країн наприкінці XX – на початку XXI ст.	6
8.	Пошуки нової ідейної парадигми в країнах регіону.	
9.	Проблеми та досягнення посткомуністичних країн Європи на сучасному етапі	6
10.	Ідеологічна трансформація пострадянських країн	6

	<p><i>Один реферат із вищевказаного переліку обирається студентом на початку семестру та надсилається викладачу за місяць до закінчення курсу.</i></p> <p><i>Обсяг реферату: 12-15 сторінок.</i></p> <p><i>Характеристика змісту: за змістом навчальної дисципліни.</i></p> <p><i>Вимоги до виконання та оцінювання: основна мета роботи – глибоке вивчення важливих теоретичних або прикладних питань дисципліни за допомогою підготовки реферату (дослідження). Вельми важливим є формування таких умінь і навичок студента: здійснювати пошук і відбір різноманітної інформації; обробляти та аналізувати інформацію; логічно і послідовно викладати результати аналізу, робити аргументовані висновки; правильно оформлювати науково-довідковий матеріал; публічно захищати виконану роботу. Робота має бути написана студентом на рівні, відповідному сучасному стану розвитку комплексу наук, які вивчають міжнародні відносини. Думки вітчизняних і зарубіжних авторів, їхні загальнотеоретичні і методологічні підходи необхідно проаналізувати та систематизувати. Мінімальний обсяг використаних джерел – 8; більшість джерел повинні складати оприлюднені документи, статті та монографії. Для оформлення виносок у тексті й прикінцевого «Списку посилань» використовується стиль APA.</i></p>	
Разом		60

ПОЛІТИКА КУРСУ («правила гри»)

Політика щодо дедлайнів та перекладання: визначена розкладом занять та сесії.

Політика щодо академічної доброчесності: можуть відніматися бали за прояви академічної не доброчесності, аж до незадовільної оцінки та повторного вивчення дисципліни.

Політика щодо відвідування та запізнь: відвідування лекцій є добровільним, але неприпустимі пропуски семінарів без поважної причини, запізнення на заняття.

Мобільні пристрої: мають бути вимкнуті в аудиторії.

Поведінка в аудиторії: активна участь у лекціях заохочується додатковими балами.